

Režie: MILOŠ HYNŠT
Dramaturg: JAROMÍR VAVROŠ
Kostýmy: ALOIS VOBEJDA

Představení řídí A. Černý — Text sleduje V. Javůrková
Stavby vede P. Širůček — Osvětlení řídí J. Straka
Zvuk J. Matal — Rekvizity E. Širůčková
Trenéři L. Mazánková a O. Dadák
Ringová služba J. Horáčková a M. Weissmann
Vedoucí garderoby F. Palánová a J. Lev
Vedoucí vlásenkárny R. Bártková
Kostýmy vyrobily dílny vedené
F. Buchtou a L. Novákovou

Program k 4. inscenaci v sezóně 1969—70
připravil dramaturg J. Vavroš
Grafická úprava S. Rychecký
Vytiskla Grafia 02 - 1651-70

STATNÍ DIVADLO V BRNĚ,
nositel Řádu práce
SOUBOR ČINOHRY,
nositel Řádu práce

Z DÜRRENMATTOVA RUKOPISU „PLAY
STRINDBERG“ →

E: Erste Liebe
A: Unterhaltung und
Aventuren.

An Meinem
Alten
in London
Eulgen

E: Sprich was vor.

A: Was?

E: Was du willst.

A: Selbstge Lied

E: Den Eingang der Szenen

A: Du hast mich nicht
Begrüßt

E: Du machst aus mir

A: Dann sprich ich mich
vor

E: Die Tür veröffne.

A: Soll ich sie schließen.

E: Wenn du willst

A: Dann schliesse ich
sie nicht

A: Rache doch

E: Ich vertrage keine
Stimmen. Tilan nicht

A: Rache schmeckere

E: Ich habe keinen etw
dabei

A: Rache ~~ist~~ ist
noch eine andere
Tugend

E: Was ist Tugend?

A: Ich weiß nicht

E: Ich weiß auch
nicht.

A: Whisky!

E: Sprich!

E: Was gibt es heute
abend?

A: Trug ^{Jenny} ~~die~~

E: Die Malakate la-
stent

A: Möglich

E: Es ist Heiß

A: Und wie

E: Eine geröstete Maxille
mit einer Zitronen-
schale wäre nicht zu
verachten.

PLAY STRINDBERG
PLAY STRINDBERG
PLAY STRINDBERG
PLAY STRINDBERG

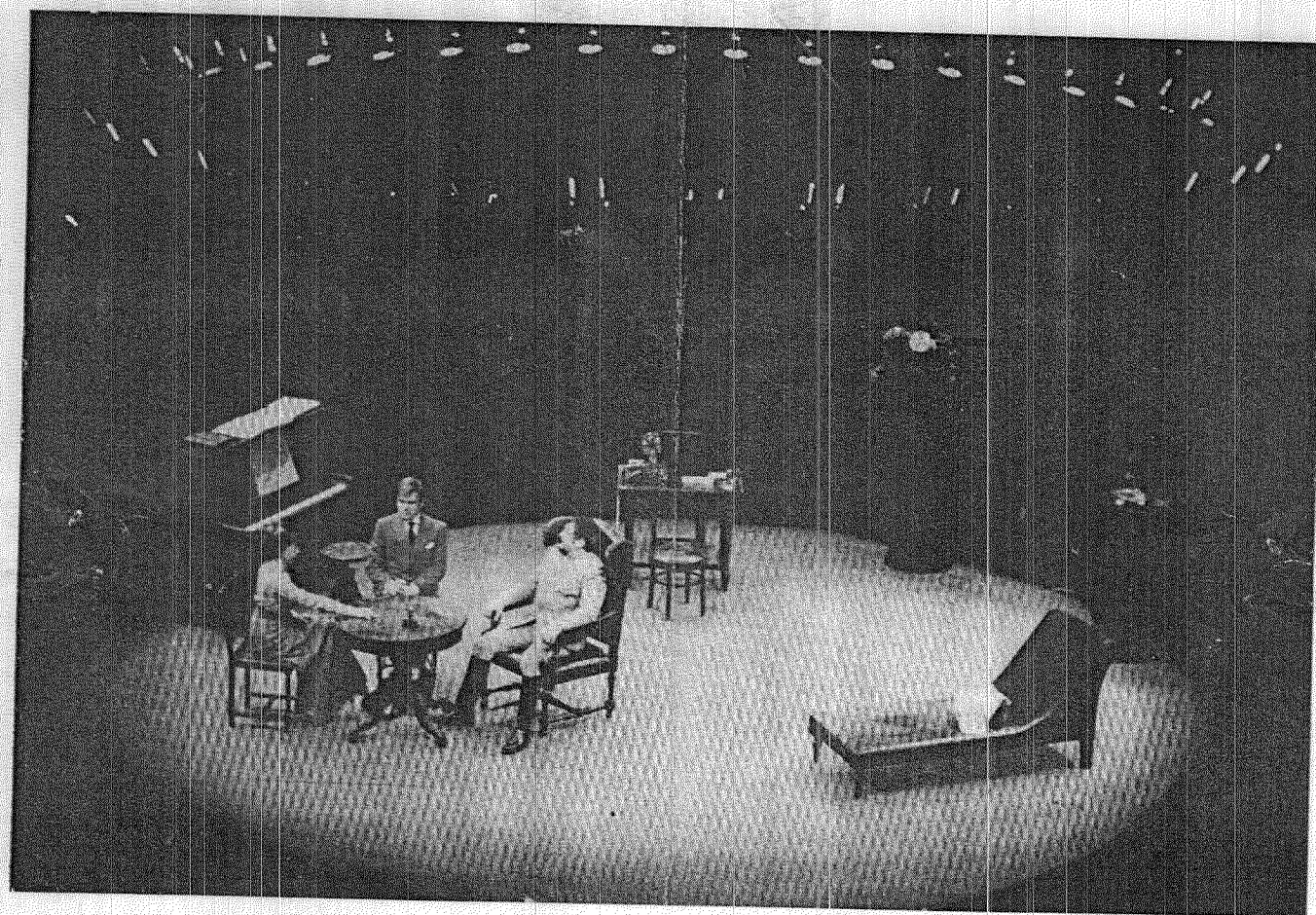
friedrichdurrenmatt
riedrichdurrenmattf
iedrichdurrenmattfr
edrichdurrenmattfri
drichdurrenmattfrie
richdurrenmattfriedr
ichdurrenmattfriedri
chdurrenmattfriedric
hdurrenmattfriedric
durrenmattfriedrich
urrenmattfriedrichd
renmattfriedrichd
enmattfriedrichd
nmattfriedrichd
mattfriedrichd
attfriedrichd
tfriedrichd
friedrichd
riedrichd

Adaptace „Tance smrti“
Augusta Strindberga
Přeložil Bohumil Černík
Upravil J. Vavroš

ALICE zasloužilá umělkyně
VLASTA FIALOVÁ
EDGAR JOSEF KARLÍK, laureát
státní ceny a nositel
vyznamenání Za vynikající
práci
KURT RUDOLF JURDA, nositel
vyznamenání Za vynikající
práci

Představení trvá 1 hod. 40 min.
a hraje se bez přestávky

PRVNÍ PROVEDENÍ V ČSR
PREMIÉRA V MAHENOVĚ DIVADLE 3. PROSINCE 1969

SCÉNA Z PŮVODNÍHO NASTUDOVÁNÍ „PLAY STRINDBERG“ V BASILEJI

PLAY

Hra, rychlý pohyb, činnost, hraní (ve volném smyslu), zábava (ve smyslu kratochvile), hříčka, žert, hazardní hra, zápas, způsob hry, jednání, činohra, drama.

AUGUST STRINDBERG (1849—1912)

švédský dramatik a spisovatel, psal historická, naturalistická a symbolická dramata, historické povídky, autobiografická díla. 1900—1901 vznikla jeho hra „Tanec smrti“, I. a II. díl (Dödsdansen).

FRIEDRICH DÜRRENMATT

nalezl ve Strindbergově historické novele „Attila“ motiv pro svou „nehistorickou“ komedii „Romulus Veliký“; napsal roku 1952 kritiku na Strindbergovu hru „Sonáta příšeř“, „zaranžoval“ Strindbergův „Tanec smrti“ do nové hry pod názvem „Play Strindberg“.

FRIEDRICH DÜRRENMATT: Z P R Á V A

Vidím roku 1948 Strindbergův „Tanec smrti“ v Basileji s Marií Feinovou a Rudolfem Forsterem; později: vzpomínám na herce, ale nikoli na hru.

1968. Čtu první stránky hry, shledávám, že divadelní nápad je zajímavý, vrhnu se na jeho literární dílo (plyš \times nekonečno).

Pokouším se o dramaturgickou úpravu škrty, tj. o obvyklou divadelní úpravu Strindberga. Nechávám toho. Důvod: obvyklé úpravy Strindberga škrty, přesuny, změny a doplňky textu Strindberga falšují, což je tím povážlivější, protože předchází rozhodnutí hrát stůj co stůj „pravého“ Strindberga. Přeprocování se mi zdá poctivější.

Listopad 1968: začátek přeprocování podle hrubého překladu. Přebírám od Strindberga námět a základní divadelní nápad. Tím, že Strindberga zbavuji literárnosti, stává se zřetelnou příbuznost jeho divadelního vidění modernímu: Beckettovi, Ionescovi, ale také měmu „Meteoru“. Strindbergův dialog se stává předlohou anti-strindbergovského dialogu; z činohry se stává hra pro činoherce. Herec již nemá provádět demonické duševní studie, ale umožnit na jevišti až do extrémů zhuštěný a zkrácený text.

Prosinec 1968. Začínají zkoušky. Během práce s herci se text poněkud rozvíjí a neustále mění.

Definitivní text vzniká vyčerpáním rozličných divadelních situací. Ze tří herců se vytváří jednota jediného přesně hrajícího tria. Herecká artistika. Z měšťanské tragédie manželství se stala komedie o měšťanských manželských tragédiích: „Play Strindberg“.

„PLAY STRINDBERG“ — „TANEC SMRTI“ AUGUSTA
STRINDBERGA ARANŽOVÁN FRIEDRICHEM DURRENMATTEM

Premiéra 8. února 1969 v Divadle komedie v Basileji.

Režie: Friedrich Dürrenmatt a Erich Holliger.

Alice - Regina Lutzová, Edgar - Horst Christian Beckmann,
Kurt - Klaus Horig.

Z OHĽASŮ KRITIKY:

Všechno, co se stane, můžeme nahlížet ambivalentně: tragicky
nebo komicky. Vykладаč moderní tragikomedie (Guthke) podal
definici, že právě v ní je tragické představeno jako komické.
„Play Strindberg“ se tedy k „Tanci smrti“ nechová jako hra, v níž
je starý námět postupně přeměněn, ale jako komedie k tragédii:
stejný námět může být kdykoli nahlížen tak či onak. Dürrenmatt
zase jednou osedlal svého Pegasa svou myšlenkou, že dnešní svět
lze zobrazit už jen jako komedii.

„CO JEN TEN ROZHORČENÝ FRIEDRICH
PROVEDL SE STRINDBERGEM“ - S. MELCHINGER

Tato pro mne tak velká a neobyčejně krásná historie lásky,
která se rozplynula v klam,
poskytla mně plné přesvědčení,
že život je iluze
a že nejkrásnější historie,
které se rozplývají jak bubliny ve špinavé vodě na prani,
jsou tady jen proto,
aby probudily náš hnus ze života.
Nepatříme sem,
jsme příliš dobří pro toto sprosté bytí.
E. von Hartmann řekl,
že láska je ničemný šprým přírody,
která zbavuje rozumu muže i ženu,
aby se sama rozmnožovala.
Lidé se nerodí zlí,
přesto se během života zlými stávají.
Tedy život nemůže být žádnou výchovou,
také žádným trestem (ten polepšuje),
ale jen zlem!
Aby se život dal žít,
musíme sami jiným působit zlo
a to skutky,
které křížují jejich cestu.
Byl jsem zrozen pro domácí život
a pro manželku —
a pak to dopadlo takhle!

AUGUST STRINDBERG
Z „OKULTNÍHO DENÍKU“

HYPOTHESES FINGO:

Cestu, kterou jsem nastoupil svou dramatickou tvorbou, není možno pochopit jen tak beze všeho. Aniž upustila od prvku komediantského, hereckého, jakožto svého prostředku, přešla od „zamýšlení nad světem“ k „přemýšlení o světech“. Nikoli proto, abych svým dílem kritizoval myšlení filosofické, přírodovědné či teologické, nýbrž abych se pustil do něčeho zcela jiného. V tomto smyslu je třeba také chápat hru (...) jako práci na fingovaném modelu. Modelu čeho? Modelu možných lidských vztahů.

ULOHA KRITIKY:

... Moje domněnka, že i v mých dramatických dílech je ukryt nástroj, jímž je možno vykládat svět, se opírá spíš o viru, než o logické poznání, o viru, že pro umělecké myšlení je nemožné vypadnout ze světa. Toto vše ovšem nezabavuje kritika povinnosti dělat právě to, co si sám sobě zakazují, totiž objevovat svět v mých možných světech. Necht' však přestane básnit a začne přemýšlet...

VÝKLAD:

Tvrdošíjná idea především německých hlav, že totiž záleží na výkladu, pokazila provedení už četných divadelních her. Hra byla inscenována se zřetelem na výklad místo na děj, divák byl zámerně považován za hlupáka. Zásadně nepiši hry pro hlupáky. (...) Mně jakožto dramatikovi je — v okamžiku, kdy piši — naprosto lhostejné, jaké postuláty kritik ze mne jednou vyvodí, a samozřejmě mu také neodpírám právo na to. Avšak právě tak málo se má o tyto postuláty starat i jeviště. Jen tak zůstane pevně spojeno s tím elementárním ve hře. Jen ve své čistotě totiž projeví myslícímu divákovi svou ochotu, jen potom se dostane tazajícimu odpovědi, jež najde on sám, protože je sám kladl...

DUVĚRA V OBECENSTVO:

... Přihlížení hře je základní proces. Obecenstvo se nestará o důvod, proč bylo něco napsáno, cíl je nechává chladným. Je oddáno okamžiku. Přisvojuje si instinktivně jeviště, dělá z každé hry svou záležitost, chce se vidět zahráno, chce konfrontovat svou skutečnost se skutečností hry. Jeho fantazii lze důvěřovat. (...) Bez důvěry v obecenstvo není možná žádná dramatická tvorba.

Z „URČENÍ STANOVISKA“

DRAMATIK POPISUJE ČLOVĚKA. BERE SI K TOMU HERCE.

KDO NEŠKRTÁ I U KLASIKŮ, NEMILUJE JE.

**KRITIKOVÉ MAJÍ VŽDYCKY TAKÉ PRAVDU,
NIKDY JENOM PRAVDU.**

KDO VYSTAVĚL SVĚT, NEPOTŘEBUJE JEJ VYKLÁDAT.

F. DÜRRENMATT
„ZAPSANO“ 1947—48

Byla nadhozena otázka o podstatě divadla ve věku vědy, zda může být divadlo ve světě vědeckého myšlení ještě tím, čím může být ve světě, jenž nemyslí vědecky; je to otázka týkající se funkce divadla. (...) ... zní, zda se hodí divadlo jako prostředek, aby změnilo svět konfliktů z hlediska problému, je to otázka, která se jeví dramatikovi ve formě, která určuje, zda má vycházet z problému nebo z konfliktu. (...) V podstatě se zdají obě metody možné. **Vychází-li dramatik z problému**, pak jej má také řešit, avšak vyjádřit děj jakožto ilustraci tohoto postupu může jen jako konflikt. Řešení určitého problému je něco pozitivního, je to zodpovídání otázek, ať už ve formě morálky nebo doktríny, uspokojuje to intelekt, staví se však proti tomu skutečnost, neboť vyřešení problému není zároveň také vyřešením konfliktu, jehož základem je problém, konflikt jako něco konkrétního je daleko vrstevnatější než problém, než něco abstraktního. **Vychází-li dramatik z konfliktu**, nepotřebuje žádné řešení, nýbrž jen nějaké zakončení, jeho děj není ilustrací problému, nýbrž vyjádřením konfliktu, přičemž všechny ty různé problémy, které konflikt klade, mohou být sice ukázány, ale nemusí být vyřešeny. Zakončení konfliktu může dopadnout šťastně nebo nešťastně, není třeba, aby dramatik vyřešil problém, nýbrž aby domyslel svůj příběh do konce. U dramatika, jenž vychází z problému, má otázka po pozitivním a negativním smysl, u druhého je nesmyslná, neboť otázka, zda jsou Koriolán, král Lear, Tartuffe nebo vesnický sudí Adam pozitivní nebo negativní hrdinové, je zanedbnost.

Z PROJEVU „NAD SMRTÍ
ERNSTA GINSBERGA“, 1965

STÁVÁ-LI SE Z KOMEDIE DIVADLO SVĚTA,
JE ZAPOTŘEBÍ, ABY BYL KOMICKÝ UŽ JEN
DĚJ, POSTAVY JSOU V PROTIKLADU
K NĚMU ČASTO NEJEN „NEKOMICKÉ“,
ALE TRAGICKÉ. FRIEDRICH DÜRRENMATT

ŽIVOT JE TRAGÉDIE PRO TOHO, KDO CÍTÍ,
A KOMEDIE PRO TOHO, KDO MYSLÍ.
JONATHAN SWIFT